

Vzpomínky na Zbyňka Sedláčka

(E*forum, 16. 04. 2014)

Vzpomínky na Zbyňka Sedláčka (20. 6. 1966 – 20. 3. 2014) – historika a znalce umění, kurátora, vysokoškolského pedagoga, polyhistora, přítele – navazují na *nekrolog*, který jsme zveřejnili 2. 4. t. r.

lm

Píší Roman Musil, Jiří Homoláč, Jan Wiendl, Vratislav Färber, Petr Veselý, Keniči Abe, Ladislav Nebeský, Libuše Heczková

Těžko uvěřit tomu, že Zbyněk už není. Když mi tu zprávu sděloval Michal Koleček z Fakulty umění a designu z Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, kde Zbyněk léta působil, myslel jsem, že si dělá legraci. Tím spíše, že ještě tři týdny před tím se Zbyněk již tradičně účastnil zahájení plzeňského mezioborového sympozia, věnovaného umění a kultuře 19. století, naší vernisáže výstavy v Západočeské galerii k tomu pořádané a pak se s námi všemi bavil do pozdních nočních hodin v plzeňské restauraci U Salzmannů.

Zbyňka jsem znal od roku 1984, kdy jsme spolu začali studovat v rámci mimořádného studia estetiku se zaměřením na literární vědu na Filosofické fakultě UK v Praze. Zbyněk nebyl typem kolegy, s kterým by se snadno navazovaly přátelské vztahy. Byl introvert, naprosto ponořený do studia a jemu oddaný, a přesto člověk, který nechtěl stát stranou. Naopak, vždy byl součástí dění, které v rámci katedry a našeho studijního kruhu vznikalo a na všech našich společných aktivitách se podílel. Byl velmi vzdělaný a od počátku našeho působení na fakultě propojoval s naprostou přirozeností dva světy, svět literatury a svět výtvarného umění. Mimo jiné například spolu s prof. Jaroslavou Janáčkovou organizoval památný a pro nás všechny mimořádně podnětný výlet za počítačovou malbou do ateliéru Zdeňka Sýkory v Lounech, kde Zbyněk žil.

Zpětně si uvědomuji, že Zbyněk nikdy nemluvil o sobě, o svém soukromí. Naopak, často mluvil o spisovatelích, kritikách, teoreticích, výtvarnících, o jejich dílech, o tom, co tvořili a sdělovali. To bylo jeho téma, které jej naplňovalo a které chtěl sdílet se svými přáteli. Rád si například vyměňoval informace a také anekdotické historky s intelektuálním nádechem o umělcích a jejich tvorbě, kterých znal nespočet. Tím žil. Památné byly také jeho archivní péefka s národně buditelským obsahem, která svým přátelům pravidelně posílal. Když s někým hovořil, jeho pohled těkal do stran. Proto

působil nesmělým, plachým, ba dokonce bezbranným dojmem. Přesto byl velmi společenský, se svérázným smyslem pro humor.

Když jsem koncem roku 2007 nastoupil do Západočeské galerie v Plzni, vyzval jsem Zbyňka ke spolupráci na výstavě umění z období šedesátých let z našich sbírek. Věděl jsem, že to je Zbyňkova parketa, že je to doba a umění, které má rád. Tuto výstavu jsme realizovali v následujícím roce. Zbyněk jí dal název „Na zkoušku v ráji?“.

Zbyněk byl bezezbytku čistý člověk, bezelstný, který by nikdy nikomu vědomě neublížil, a snad jakoby i z jiné doby. Nevím, jestli byl věřící, či ne. V každém případě bych mu přál, aby ten svůj ráj, tam někde ve společenství umělců, kterých si vážil, které měl rád, kterými žil a kteří jej zajímali a obohacovali, našel a ocitl se v jejich bezprostřední blízkosti, z které jej už nebude nikdo vyrušovat.

Roman Musil

Vzhledem k příležitosti bych asi měl psát např. o tom, jak jsme se v roce 1988 spolu s dalšími kolegy a kolegyněmi několikrát sešli v bytě paní doktorky Janáčkové a vážně diskutovali o literárněvědných otázkách. Já jsem ale Zbyňka poznal už dřív, na koleji a na vojenské přípravě. Rozhodně si ho nepamatuju jako vzorného nebo dokonce aktivního frekventanta. O to víc mě pak po letech překvapovalo, jak často na „vojnu“ vzpomínal. To, že se v devadesátých letech sám přihlásil na vojenské cvičení a stal se důstojníkem v záloze, jsem už nechápal vůbec, ale jeho zaujatému a pobavenému vyprávění o různých aspektech života obrozující se instituce jsem spolu s ostatními účastníky letních setkání na Harantu stejně neunikl. Někdy jsem se mu v tom dokonce snažil zabránit, ale asi jsem si vždycky nějak uvědomoval, že se i v opatrování takovýchto zážitků odráží Zbyňkův přístup k světu a umění: neodmítat nic předem a sbírat a sbírat. O tom, že měl to množství nashromážděných znalostí a zážitků velmi dobře utříděné a jakoby neustále k dispozici, se každý záhy přesvědčil i při běžném hovoru.

Zbyňkovy encyklopedické znalosti a nezaměnitelný způsob jejich podání mi občas šly na nervy, ale skutečnost, že v jeho mysli např. konkrétní poezie sousedila s králíky a kompoty, mě většinou okouzlovala. Nikdy mě pak nepřestávalo fascinovat, jak neustále jezdil vlakem po celé republice za známými i neznámými výtvarníky, navštěvoval je v jejich ateliérech, pořádal jim výstavy nebo je zahajoval, psal o nich krátké, hutné texty. To, že dal tomuhle „kočovnému“ životu přednost před univerzitní kariérou (práce ovšem na ústecké Fakultě umění a designu odvedl víc než dost), jsem vždycky obdivoval.

Z těch cest a z mnoha „lokálních“ konferencí, kterých se tak rád účastnil, posílal Zbyněk mně a mnoha dalším lidem pozdravy, často spolupodepsané lidmi, se kterými jsem se osobně neznal. Někdy jsem o tom, kdo jsou a co dělají, věděl právě jen od

něho. A jindy jsem zase já spolupodepisoval pohledy, které Zbyněk posílal jim.

Tak jsme se mu spojovali, tak nás spojoval.

Jiří Homoláč

Harantská zastavení

„Už umíš číst z mapy, Tomáši?“ zeptal se kdysi vážným, tichým, ale laskavým hlasem Zbyněk. „Ne,“ vypravil ze sebe překvapený, tehdy asi šestiletý syn. Rychle jsem přispěchal a ve snaze vytáhnout malého (a sebe) z bryndy jsem začal vykládat, že dítě sotva čte a ještě aby tedy mapy ovládalo... Načež se mi dostalo krátkého, avšak důkladného ponaučení, že podle současných psychologicko-pediatrických výzkumů, doložených mimoděk několikerou přesnou citací, je právě dobré, aby se čtenářství u dětí kultivovalo především a zejména hravým, tedy symbolickým a obrazovým „čtením“, dříve než přijdou na řadu litery, a je tedy škoda, že jsme to uchopili za ten nesprávný konec... Ta poslední část předchozí věty ovšem už vyřčena nebyla, tu jsem si už musel domyslet ze Zbyňkova pohledu, který se za okamžik rozprostřel kamsi mimo nás dva, do příznačné, jakoby nezaujaté dálky a hloubky, do níž jsem se pak už neodvážil vstupovat. Se zmijí pod kamenem a Tomášovou schopností mapovat mravenčí stezky však už poté bylo podstatně lépe a další z našich šumavských výletů uprostřed teplých, přívětivých letních dní šel ke svému konci.

Bylo to vloni po šestnácté, co Zbyněk a další přátelé přivítali na naši pošumavskou usedlost, které se říká Harant –zřejmě podle slavného šlechtice, který se narodil na nedalekém hradě Klenová. Zbyněk navíc toto prostředí dobře znal i po profesní stránce, léta spolupracoval jako kurátor a poradce ředitele klatovské (a klenovské) galerie Marcela Fišera, který svého času vybudoval z okresní galerie normalizačního stříhu významné kulturní centrum. Tyto letní „pánské“ jízdy, jejichž jádro vedle Zbyňka tvořili Jiří Homoláč, Luboš Merhaut, Petr Málek a Dan Vojtěch, byly „zasvěceny“ cyklovýletům a pěším túrám i dlouhým večerním debatám u praskajícího krbu. Vždy jsem se snažil a snažím, abych rok co rok objevil při svých toulkách Šumavou několik nových, dosud nevyzkoušených cest a pozoruhodných cílů; vždy jsem přitom byl se svými přáteli zevrubně poučován o okolí, protože Zbyňkova znalost terénu i hloubka a šíře jeho kulturněhistorických souvislostí byla ohromující. Vždy s mapou, vždy se zacílením na konkrétní topografické zvláštnosti, vždy s trumfem v rukávu, třeba v připomenutí pečlivě vyslovovaného původního německého názvu zaniklé vsi, kterou jsme projížděli.

Rok co rok Zbyněk na tato setkání dojížděl „kolmo“, tu si při cestě z Loun vypomohl vlakem, tu kus cesty ušlápl, nikdy – pokud mě paměť neklame – si toto „soustředění na mlýně“, jak říkával, nenechal utéci. Přijížděl vždy pečlivě připraven a vybaven; zatímco jsme s Danem vzájemně okukovali nové komponenty našich závodních kol, Zbyněk

vždy dorazil na skoro tři desetiletí staré esce, kterou si předtím nechal u známého vyladit. Přijížděl – jakoby v opozici k černému obleku, který nosil při výuce – v pohodlných starších kožených polobotkách, modrých teplácích pod kolena a v plátěné košili, na zádech vysoký hnědý batoh, nabitý až po střechu. Harant – zdálo se mi – pro něho představoval jakýsi time out; i když ani tady nezapřel erudovaného kunsthistorika. Nezapomenu na moment, kdy mu jednou večer padl zrak na obrázek na stěně obývacího pokoje, který nám tu zbyl po předchozí majitelce malířce Vilmě Vrbové-Kotrbové. Bylo záležitostí několika minut, aby přesným formálním a sémantickým rozbořem vytipoval autora a otázkou chvilky, kdy se po uvolnění rámu jméno slavného malíře skutečně objevilo.

Nebylo roku, aby po příjezdu ze Zbyňkova batohu nevypadly haldy pamlsků a čokolád, které navzdory našim nářkům nakoupil a rozdával našim dětem. Právě vztah k dětem bylo cosi, co jsem u Zbyňka obdivoval. Ačkoli sám starý mládenec klasického střihu, žijící doslova pro umění a vědu, s dětmi, zvláště když byly malé, vycházel velice dobře. „Tomáši, houba!“ „Kde?“ „Tady!“ „A tady ještě!“ „Koukej, tady další dvě!“ Nebo jiná scéna, kdy parta cyklistů rozvážně ujíždí po lesní cestě, bavíme se obklopeni vůní lesa o „životě“ „umění“, „vědě“ a o tom, co dáme večer na oheň, přitom si nikdo z nás nevšimne, že malé Tereze, usilovně šlapající a pokoušející se dohnat zapovídaného tatíka a „strejdy“, už docházejí poslední síly. Zbyněk a další kamarád ji vezmou mezi sebe a špičkováním, legráckami a odkazy na okolní pozoruhodnosti (pařez, kámen, strouha) jí pomůžou s nebetyčnou trpělivostí dohnat skupinu vpředu, kde jede i její nezdárný otec, kterému nezbude než jen tiše obdivovat empatii a trpělivost, již Zbyněk měl. Až dětinská (a vzápětí se zvláštním uzarděním tlumená) radost z objevů, ze hry, prokládaná vážným ponaučením, klukovská bitka s větvemi, ale také až úzkostlivá snaha nikoho nezatěžovat a nikomu nebýt na obtíž, s jakou například odmítal pomoc při příjezdu či odjezdu na vlak... Takového si vybavuji Zbyňka z jeho harantských pobytů.

Jan Wiendl

Zbyněk léta docházel na večerní srazy „stolní společnosti“ kunsthistoriků a zejména bohemistů (povětšinou z Ústavu pro českou literaturu, po *Machtübernahme* již Filosofické fakulty)... Přicházel později – až když mu skončily učitelské povinnosti v Ústí. Ač patřil věkově spíše k mladším, byl představitel „staré školy“, i co do exteriéru: upravený, bílá košile anno dazumal, černé pukové kalhoty, sako bez výstřelků, korektní (pro někoho možná toporné) vystupování...

Když se v provozovně usadil, začal nás zvat na výstavy, často patřičně odlehlé; s umanutostí encyklopedisty rychle a zaujatě vyprávěl, nedíval se do očí, soustředil se – napřed bez akcentů – na to, aby plasticky popsal každý (a neopomněl žádný) detail... Po tomto spíše neosobním sdělení své sumy se usmál a přidal – petitem (ovšem akcentovaným) – nějakou glosu ad hominem, s již charakteristickým smíchem, trochu

stranou...

Českým výtvarníkům všech generací sloužil Zbyněk obětavě a nezištně, pořádal jim výstavy (od klasiků lounského konstruktivistického okruhu až po absolventy ústecké fakulty), jako jeden z mála posílal pohledy ze zahájení, zkrátka „stará škola“...

Vzpomínám, jak jsme si notovali nad barevností a valéry osobitého krajináře Salcmána, při hovorech o Kubovém, Maurovi, Šejnovi, P. Veselém, Zetovi Zbyněk akcentoval tvorbu právě těch, kteří do práce s krajinou odvážně (v)pouštějí koncept a živly...

Od přelomu tisíciletí se Zbyněk účastnil pošumavských cyklistických pobytů u Wiendlů na Harantu (pod Klenovou). S vypětím vůle se snažil – na svém postarším kole (mezi horáky a treky působilo jako echo byvších dob) – držet krok s dynamikou trénovanějších jezdců výpravy. Tvrdé jádro se jednou vydalo do hor, cyklisté-turisté do provincie – na památky; zařadil jsem tehdy do okruhu i *kolmo* hledání lesního hřbitova v okolí Strážova. Sjížděli jsme pastviny, koryta po jarních (*sněhových*) potocích, reliéf byl nemilosrdný (iniciátor-riskér profitoval *osmou*), i zde Zbyněk vykázal svou příslovečnou věrnost a smysl pro humor. Když absurdní trasu absolvoval, pobaveně se zasmál, jakéto cyklovýlety lze také podnikat...

Kdysi – cestou z výstavy v Bystřici pod Hostýnem jsme měli v Hulíně chvíli na přestup, i rozběhli jsme se prozkoumat interiér místního románského kostela. Zbyněk se rázem proměnil v emfatické dítě a zářil...

Poslední roky se mi zdálo, že Zbyněk rapidně scházel, (již ne Maurovy) „stínovky“ se patrně zákeřně rozlézaly po ploše jeho vzácného života...

Vratislav Färber

Zbyněk mě tehdy provázel Louny a přivedl až na práh k Emilu Julišovi. Ten byl potom i na vernisáži (výstava se jmenovala *Stoly*), Zbyněk výstavu zahajoval a jeho text pak vyšel v *Ateliéru* (ostatně i texty do katalogu mně později napsal a taky výstav mně zahajoval hned několik, naposledy tuším předloni tu s dcerou v kapli v Kovárech). A cestou z Loun jsem potom psal... Po čase jsem ty verše Zbyňkovi poslal a rovněž mu je dedikoval. Jenže Zbyněk dal báseň přečíst právě Julišovi a ten mi dokonce příznivě napsal. A tak byly dedikace dvě. Z Loun si také pamatuju zvláštní pocit světla, když jsme spolu hleděli do dálky směrem k Cítolibům, Zbyněk mně o nich přitom vyprávěl...

...

(*Emilu Julišovi, Zbyňku Sedláčkovi*)

Říp mívám

věž sluncem
kdosi okopává střechu
pod silnicí pod námi
předloňská úroda
prasklina nad potokem
stará stodola
a kopce kopce kopce
chmelnice znavená
silnic kříž
jsou tu dva
zmoklí a ochablí
sebe rozkradli
zbývám si do bola
obilí dokola
přijíždí z kopce
Otce jsme
i Syna
i Ducha
Amen zradili
klášter
i skládka
nad vodou
co vidím
pouta
a ruce
pod sebou
ztratil se
čas!
nic není
všechno je
kudy se hledali
kdoví kde
blízko byl
Básník
ve dveřích šedého domu

(1998)

...

Z těch střípků, za mnohé další alespoň jeden. Již z dálky jsem pod zdírkou schránky v chodbě rozpoznával dnes už tak trochu archaický formát obálky a Zbyňkovo charakteristické písmo na ní. A jindy pohledníci bez obálky, léta jsem je dostával už jenom od Zbyňka.

Petr Veselý

Je neuvěřitelné, že pan Sedláček je už na jiném světě. Byl ještě mlád.

Ano, byl velice shovívavý, něžný pán. Chodil jsem k němu na seminář o experimentální poezii. Pozval mnoho hostů: Jiřího Koláře, Bohumilu Grögerovou, Josefa Hiršala, Jiřího Valocha, Ladislava Nebeského aj. Přes něho jsem se se všemi seznámil; ti básníci mi poradili, když jsem psal magisterskou práci o české vizuální poezii. Bez pana Sedláčka bych nemohl napsat svou práci v takové šíři.

Také si vzpomínám, když jsme spolu byli na výstavě Františka Kupky „Příběhy černé i bílé“ v Národní galerii; pan Sedláček nám vysvětloval jeho malby s velkou vášní. V běžném životě byl tichý, ale když stál před malbou, počal komentovat, jako by se změnil v jinou osobu, chrлил ze sebe slova.

Jsem panu Sedláčkovi velice vděčný – ukázal mi cestu, abych potom pokračoval dál sám.

Keniči Abe

Bylo to někdy v první polovině devadesátých let, kdy mi přišel velmi zdvořilý dopis. Pisatelem byl Zbyněk Sedláček, jehož jméno jsem tehdy ještě neznal. Přál si seznámit se s mou experimentální poezií, což mě potěšilo. Odepsal jsem mu a začali jsme se setkávat, většinou u nás doma. Kdykoli se u nás objevil, přinesl nějakou vítanou tiskovinu nebo informaci. Rozhovor s ním byl vždy zajímavý. Obdivoval jsem šířku a hloubku jeho znalostí. Zbyněk, který měl přehled o výtvarných a literárních novinkách, si vybudoval osobitý styl, v němž bylo cosi příjemně starosvětského. Jeho vyprávěními často prosvítal neokázalý lounský patriotismus; okouznil mě novotvar *přilounit se* a derivát *Přilouněnec* – pro toho, kdo se v Lounech nenarodil, ale „jen“ se tam přistěhoval a Louny si zamiloval. K jeho stylu patřilo rozesílání novoročenek (moje žena se vždy zasmála, když na adrese četla u mého jména dodatek „s chotí“). Poslední P. F. 2014 s úryvkem z pohádek F. L. Čelakovského a se Zbyňkovým podpisem, který mám před sebou, si pečlivě uschovám.

Ladislav Nebeský

Zbyněk byl jen o rok starší než já. Z mnoha důvodů mi připadal mnohem starší – znalejší, vždy mne zaskočil svými historkami a rozhledem. Jen několikrát jsem se zúčastnila některé z nepřeberného množství jeho výstav, a každoročně jsem si

slibovala, že své skóre konečně vylepším.

Jednou z mnoha Zbyňkových aktivit byl funerální a okrašlovací spolek, spolek starožitný s vlasteneckým posláním, v němž se odrážela i jeho záliba v 19. století. Zbyněk jako jednatel spolku občas organizoval výlety k hrobům s kladením kytic a přednáškami o význačných osobnostech a o funerální plastice. Měla jsem ty chvíle, prodchnuté lehkou ironií a skutečným patosem, ráda. Byla to zastavení v jiném světě. Nemohla jsem tedy na počátku letošního roku jinak než Zbyňka přizvat na procházky se studenty po pražských „divných místech“. Cyklus začínal na Olšanských hřbitovech 7. března, v den výročí narození T. G. M. a pár dnů před narozeninami Šebestiána Hněvkovského. S plnou náručí tulipánů za mrazivého slunného odpoledne jsme pomalu procházeli kamennou přítomností 18. a 19. století, až jsme nemohli chladem ani mluvit. Století nás pohltila. V blízké „osvěžovně“ jsme pak ztěžka pozvedali lžíce s horkou zelňačkou. Zatímco jsme jen pomalu roztávali, Zbyněk nás neustával od svého nealkoholického piva zásobovat mnoha pozoruhodnými postřehy a doporučeními. Domlouvali jsme společná setkávání s umělci na vycházkách a jeho další bizarní návrhy jsme se mu snažili vymluvit. Těšily nás a zároveň vzbuzovaly naše obavy. Ale právě při koncepčních schůzkách nad plány vycházek, kterých se Zbyněk účastnil, jsem si uvědomila, jak mnohostranná jeho osobnost byla. Neunikla mu téměř žádná umělecká aktivita, znal teoretickou urbánní antropologii i mikrohistorii města. Cítil se být součástí našeho projektu, a tak nám neopomněl zasílat všechny možné a i nemožné informace, které by se jej mohly dotýkat. V pátek 21. 3., kdy se konala další vycházka, na místo setkání před michelskou sokolovnou nepřišel. Bylo teplo a Zbyněk chyběl. Nepřišla ani *sms* (přicházející jinak vždy, když se Zbyňkovi zdálo, že to, co viděl, četl či slyšel, je pro mne důležité).

Tak jako mnozí jeho přátelé jsem Zbyňka vlastně neznala, ale byl jistotou mého života. Vždy se držel tradic, věcí a jednání, které jako by už do této doby nepatřily; vždy měl překvapivě čas, když bylo třeba. Bude mi chybět hlavně jeho humor, nenápadný, suchý, a o to brilantnější. Stejný jako Zbyněk sám – nenápadný a brilantní... Stále na něj budu čekat v některé pražské „osvěžovně“ a budu mu psát pohlednice...

Libuše Heczková

www.ipsl.cz